

# Què fer a Toses

## 1 – Dòrria i San Victor de Dòrria

El nucli urbà de Dòrria està situat al damunt de la carretera de Puigcerdà, sobre la vall del Rigart, a la vessant meridional de la serra de Gorrablanca. Forma part de la mancomunitat inter municipal de la vall de Ribes, que comprèn els municipis de Ribes de Freser (capital de la Mancomunitat), Campelles, Queralbs, Pardines, Planoles i Toses. El nucli històric de Dòrria és una obra del municipi de Toses (Ripollès) declarada bé cultural d'interès nacional.



Durant molt de temps s'ha cregut que Sant Víctor de Dòrria era un edifici dels segles XI i XII, que hauria estat molt modificat al llarg del temps. Però arrel de la descoberta de les pintures murals romàniques, s'ha considerat que una part dels murs actuals són del segle X, quan es feu la primera consagració, i per tant preromànics.

L'església presenta una sola nau culminada amb un absis rectangular no diferenciat en planta. Posteriorment se substituï la coberta per la volta de canó, s'allargà la nau i es canvià la ubicació de la porta; a l'exterior, al costat de l'accés actual, es veuen les restes de la porta original, amb forma d'arc de ferradura.

Les pintures murals daten del segle XII. La zona del presbiteri és presidida per la Maiestas Domini, envoltada dels símbols dels evangelistes. A cada costat s'hi representaren els arcàngels Miquel i Gabriel i ja en els murs, els apostols. A l'arc triomfal es conserven dos símbols del zodíac (bessons i sagitari). La Maiestas Mariae, acompanyada dels profetes David, Ezequiel i els àngels, es traba a la volta de la nau. A la paret sud del presbiteri s'ha conservat un rostre que data de l'època preromànica (segle X).

## 2 – Cal Roquetes i Cal Pau

Forma part de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

És una agrupació de cases de les que la construcció de la primera data del 1668. Podríem trobar-nos davant d'una de les formes de repoblament que a finals del segle IX s'efectuen a la Marca Hispànica de la que la Vall de Ribes formava part, i que seria extensiva als altres veïnats.



## 3 – Sant Martí de Fornells

Primitivament era una petita església amb una sola nau, pot ésser amb absis i la porta a la banda sud. Posteriorment la nau va ésser engrandida, suprimint l'absis i construint una nau més gran, com passa a Sant Julià de Vallfogona. Darrere el presbiteri hi ha la sagristia construïda sota el campanar. La part més antiga de l'església exteriorment és amb els carreus vists i l'afegit posterior arrebossat. L'interior està totalment arrebossat. La barana del cor, de ferro forjat, pot donar la data del segle XVIII, i hom pensa que la construcció del qual correspon amb l'ampliació de l'església.

La seva imatge rústica i enlairada es veu reforçada per la graciosa escalinata a la façana oriental i pel robust campanar de cadireta.



## 4 – Museu del Pastor (Fornells de la muntanya)

Museu on podreu conèixer la vida dels pastors de la vall, a través d'una acurada i interessant col·lecció d'eines, estris i remeis, mitjançant la qual es mostra un mode de vida tradicional i una cultura que ha marcat profundament el caràcter de les poblacions del Pirineu, i en particular de Toses.



## 5 – Sant Cristòfol de Toses

Església situada en un indret des d'on podrem admirar la vall de Toses. Fou construïda en dues fases: la nau i el campanar al segle XI, i l'absis, un segle més tard. L'església està formada per una sola nau coronada per un absis i coberta amb volta de canó apuntada. Destaca el campanar, de planta quadrada i dos pisos, i una senzilla decoració d'estil romànic llombard.



A l'interior es conserven importants fragments de pintura mural del segle XII; les pintures de l'absis són una fidel reproducció de les originals, conservades al Museu Nacional d'Art de Catalunya, en les quals hi podem observar un pantocràtor i escenes de la vida de Caïm i Abel. A la volta de la nau podem observar restes originals de pintures romàniques. Fixem-nos també en la ferramentaria de la porta, que ens permet observar com era la forja medieval al Ripollès.

## 6 – Castell de Toses

En un turó sobre el nucli urbà anomenat Castellassos es troben les possibles restes del castell de Toses. Es pot veure una petita elevació de terreny de forma el·líptica de 8x20 metres i envoltada a la banda de tramuntana del traçat del que fou un vall o fossat de 2 metres d'amplada i 20 de llargada.



La primera notícia documental del castell és del 1284 quan el rei Jaume II de Mallorca l'infeudà a Blanca d'Urtx i al seu fill, Ramon d'Urtx. Blanca era la pubilla de la família Mataplana i a partir d'aquell moment aquesta família posseï el castell com a part del seu patrimoni familiar. Primerament passà a la família comtal de Pallars i després a la família Pinós. Al segle XVI la baronia de Pinós i Mataplana s'uní als ducs d'Alba els quals van mantenir el domini sobre el castell i la vall de Toses fins a la fi de les senyories jurisdiccionals.

## 7 – Font de Toses

Emplaçada al bell mig del nucli urbà, al carrer Major.

La font està construïda amb pedra del país, adossada a un mur també de pedra que sustenta les terres del carrer que passa pel damunt protegit aquest per una barana de ferro i al costat d'un parterre ple de plantes i flors. El frontal queda endarrerit un pam respecte la façana mitjançant una bonica volta de pedra amb teuladeta de pissarra a dues vessants.



Crida l'atenció el broc per on brolla l'aigua; és de ferro galvanitzat i colzat, guarnit tot ell amb una filigrana de ferro. L'aigua cau primer a una pica plana i quadrada de pedra i després passa a un llarg abeurador que arrenca a la seva dreta.

L'aigua d'aquesta font és molt apreciada pels veïns. És habitual trobar gent omplint garrafes.

## 8 – Font de les Planes

Bonica font erigida als afores del nucli urbà pel sud, a l'altra banda del riu Rigard i de l'estació del ferrocarril, a peu de l'antiga carretera que venia de la Molina. Per accedir-hi cal sortir del poble pel sud, per la carretera que porta a La Molina i a la Collada de Toses. Just travessats la via i el riu hem de trencar a l'esquerra per un cam cimentat que baixa a buscar la via del tren. Al cap de només 75 metres ja trobem la font a mà dreta, abans d'una corba a l'esquerra.



La font forma part d'un espai molt ben endreçat i arranjat. Un plafó metàl·lic de l'Espai d'interès Natural de la Serra de Montgrony ens anuncia la font.

A la part baixa que dona a la petita carretera trobem un dels dos brolladors de que disposa la font. Aquest queda adossat a un mur de pedra lligada que reté les terres de la terrassa superior, l'aigua brolla per un gruixut tub de ferro collat al capdavant d'una columna de pedres que li fa de frontal i omple una bassa rectangular de pedra que descansa directament al terra.

A la part de dalt hi trobem una ombrívola terrassa herbada protegida per una barana de fusta i accessible a través de dues escales disposades una a cada extrem. En un racó del marge de la muntanya s'hi ubica l'altre brollador. Aquest raja per un estret tub de ferro encastat a una petita paret de pedres i cau a un petit bassal allargat i per sota del nivell del sol que està empedrat. A la dreta del sortidor arrenca un banc de pedra per seure.

## 9 – Túnel de Toses

La construcció del tram de Ripoll fins a Puigcerdà resultà una obra difícil. Tingué origen en un acord franco-espanyol de l'any 1904 per a l'establiment d'una comunicació entre Ripoll i Aix-les-Termes. Les obres es portaren a cap entre els anys 1910-19, el tram fins a Ribes; el de Puigcerdà s'acabà el 1922. Els treballs més difícils foren el famós túnel del Cargol, de forma helicoïdal, d'una 4 km de llargada, a la torrentera de Palós, i el que referim de la collada de Toses, de tres mil vuit-cents cinquanta metres de llargària. És de destacar l'entrada pel cantó de Toses d'una tipologia molt a la del túnel de Canfranc.

## 10 – Sant Cristòfol de Nevà

És Temple romànic del segle XI, del que resten dempeus les parets i el campanar. Les seves runes ens traslladen de manera evocadora al temps en que Nevà fou refugi dels càtars, la presència dels quals pot intuir-se en els diferents vestigis disseminats pels voltants del poble. Destaquen les runes del que se suposa fou convent, i la creu enbaix relleu presumiblement càtara procedent d'aquest. Podem observar aquesta enigmàtica creu a la façana de l'església de la Mare de Déu del Carme, construïda al segle XVIII i actual temple litúrgic del poble.



## 10 – Mare de Déu del Carme (Nevà)

Aquest és un temple de belles proporcions, que al segle XVIII va passar a ser l'església parroquial en substitució de la de Sant Cristòfol.

El seu harmònic campanar i la senzillesa de formes fan d'ell un edifici completament integrat en el paisatge rural i bucòlic de Nevà. Destaca la creu en baix relleu que popularment es creu que prové de les runes presumiblement càtares dels afores del poble. Podem observar aquesta enigmàtica creu a la façana de l'església de la Mare de Déu del Carme, al costat dret de l'entrada al temple. A l'interior podem veure un dels rars exemples de decoració litúrgica del segle XVIII que resten a la Vall de Ribes.



<http://www.toses.cat/>; <http://www.elripolles.com/>; [www.catalunya.com](http://www.catalunya.com), <http://encos.cat/>;  
<http://ca.wikipedia.org>

Enllaç mapa punts d'interès:

<https://drive.google.com/open?id=1u8xqiPq3dIQJJCjogP-mIVbHU&usp=sharing>



